

LOTIN TILI VA TIBBIY TERMINOLOGIYA FANINI O'RGANISHDA O'ZBEK TILINING O'XSHASH VA FARQLI TOMONLARI

**Urganch Abu Ali Ibn Sino nomidagi
jamoat salomatligi texnikumi
o'qituvchisi Madanboyeva Mehribon
Bahtiyorovna**

Annotatsiya: Ushbu maqolada lotin tili va tibbiy terminologiya fanini o'rganishda o'zbek tilining o'xshash va farqli tomonlari atroflicha tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: anatomiya, fiziologiya, farmakologiya.

Tibbiy terminologiya esa ayniqsa, tibbiyot sohasida universallikni ta'minlash uchun Lotin tiliga tayangan. Lotin tili — Yevropa va butun dunyo ilm-fanining asosi sifatida uzoq yillar davomida ta'lim va ilmiy sohalarda hukmronlik qilgan. Ayniqsa, tibbiyotda, anatomiya, fiziologiya, farmakologiya va boshqa tibbiy fanlarda ko'plab terminlar lotin tilidan kelib chiqqan. Bu tilning foydalanilishi ilmiy terminologiyani global tushunish uchun muhim ahamiyatga ega. Lotin tili o'zining aniq va nozik ifodalari bilan tibbiy tushunchalarni aniq belgilash imkonini beradi. Tibbiyotda ishlatiladigan terminlar ko'plab millatlarning tillariga kirib borgan va ular o'z milliy tillarida qabul qilingan shakllarda foydalanilmoqda. Lotin tili, asosan, tibbiy soha uchun asos bo'lib xizmat qilgan va shu sababli tibbiyotda ishlatiladigan ko'plab atamalar uning ildizlaridan kelib chiqadi. Tibbiy terminologiyada lotin tili juda keng qo'llaniladi, chunki u aniq, qat'iy va universal ma'noga ega. Bunday aniq atamalar shifokorlar va tibbiyot xodimlariga turli mamlakatlarda, turli tillarda bir xil tushuncha berishda yordam beradi. Masalan, “cardio” (yurak), “neuro” (nerv tizimi), “derma” (teri) kabi so'zlar, lotin tilidan kelib chiqqan va ko'plab tibbiy atamalarda qo'llaniladi. Talabalar o'z o'quv faoliyatlarining ilk kunlaridanoq lotin tili va tibbiy terminologiya fanini o'rganishni boshlaydilar. Tabiiyki, bu fan ular uchun yangi fan, lotin tili alifbosi, fonetikasi, ot, sifat, fe'l so'z turkumlari, moslashgan va moslashmagan aniqlovchilar, murakkab anatomik-gistologik va klinik terminlar tarjimasi ularning barchasini hamma

talaba bir hilda yaxshi yoki a'lo darajada o'zlashtira olmaydi. Har bir o'rganilgan til malakasi insonning til bilish malakasiga ta'sir qilib va uni boyitib boradi. Bilimlar dunyosida yangi sahifaga duch kelgan talaba uni o'zlashtirishda avvalambor o'zi o'rgangan usulini qo'llaydi. Tillar borasida esa ikki tilning o'rganilayotgan va o'zbek tilining morfologiyasi va grammatikasini yaxshi bilishi talaba uchun muvaffaqiyat zinasini hisoblanadi. O'zbek tili, o'zining xususiyatlari va strukturaviy farqlari bilan bu jarayonda muhim o'rin tutadi. O'zbek tiliga kirib kelgan tibbiy terminlar asosan lotin tilidan olingan, ammo bu jarayonda lotin tilining fonetikasi, morfologiyasi va sintaksisi o'zbek tiliga moslashgan. Ko'p tibbiy terminlar o'zbek tiliga lotin tilidan olingan, shu sababli ular o'rtasida katta o'xshashlik mavjud. Bu atamalar ko'p hollarda so'zning yozilishi, talaffuzi va ma'nosi bo'yicha ham mos keladi. Masalan, "diagnosis" (diagnoz) yoki "symptom" (simptom), "neurologiya" (nevrologiya), "oftalmologiya", "ginekologiya" va "kardiologiya" kabi atamalar. O'zbek tilining tibbiy terminologiyaga bo'lgan ta'siri nafaqat tilshunoslik, balki tibbiyot fanining rivojlanishiga ham katta yordam beradi. Tibbiy terminlarni o'zbek tiliga tarjima qilish va ularni o'quvchilarga tushunarli qilish uchun tilning o'ziga xosligini inobatga olish zarur. Lotin tilining fonetikasi o'zbek tiliga nisbatan ancha farq qiladi. Masalan, lotin tilida mavjud bo'lgan ayrim tovushlar o'zbek tilida mavjud emas, shuning uchun lotin tilidagi atamalar o'zbek tiliga tarjima qilganda talaffuz o'zgaradi. Misol uchun, "cholecystitis" so'zi lotin tilida talaffuz qilinishi boshqacha, ammo o'zbek tilida buni "jigar yallig'lanishi" deb tushunish mumkin. Lotin tili infiksial til bo'lib, ko'plab qo'shimchalar va o'zgarishlar orqali so'zlar hosil qilinadi. O'zbek tilida esa, ko'proq qo'shimchalar yordamida so'zlar o'zgaradi, bu esa lotin tilidagi grammatik strukturalardan farq qiladi. Masalan, lotin tilidagi "gastroenterology" so'zi o'zbek tilida "gastroenterologiya" sifatida ishlatiladi. O'zbek tiliga kirgan lotincha atamalar o'zbekcha ekvivalentlari bilan birgalikda ishlatiladi. Shuning uchun, bu atamalarni o'rganish, tibbiyot talabalari va mutaxassislari uchun muhimdir. O'zbek tilidagi tibbiy atamalar ko'plab tarixiy omillar, jumladan, rus va arab tillarining ta'siri ostida rivojlangan. Lotin tili esa ko'proq qadimgi Yevropa ilmiy an'alaridan kelib chiqadi.

Bu esa ikki til orasidagi tarixiy va madaniy farqlarni tashkil etadi. Lotin tili va tibbiy terminologiya, tibbiyot sohasida ilmiy kommunikatsiyaning markazida turadi. O'zbek tilining o'xshashliklari va farqlari lotin tilidagi atamalarni o'rganish va ularni o'zbek tiliga to'g'ri tarjima qilishda katta ahamiyatga ega. Tibbiy terminologiyani o'rganish jarayonida tilshunoslik, lingvistika va tibbiyot fanlari o'rtasidagi aloqalar hamda o'zbek tilining xususiyatlari chuqur o'rganilishi zarur. Bu orqali tibbiyot sohasi bilan bog'liq barcha sohalarda o'zbek tilining imkoniyatlarini yanada kengaytirish mumkin. Tibbiy terminologiyani to'liq tushunish uchun, har ikkala tilni bilish va ularning o'zaro farqlarini anglash katta ahamiyatga ega.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Z.M.Maxmudov – Lotin tili va tibbiyot terminologiyasini o'rganishda o'zbek tili grammatikasining o'rni- "Fan va ta'lim" ilmiy jurnali / Impact-faktor 3.567 (SJIF) 2022 yil noyabr / 3-jild 11-son
2. Esonovna, A.S., & Ziyoda, Q. (2023). Lotin va yunon tillarining tibbiyot terminologiyasidagi o'rni. Новости образования: исследование в XXI веке, 1(7), 551-552.
3. Абраева, Ш. Э. (2023). Лотин ва юнон морфемаларининг тиббиёт матнларида тақсимланиши ва қўлланилиши. Scientific Impulse, 1(6), 1255- 1258.